

OKULÖNCESİ EĞİTİM *

Haden Von King.

Çev. Dr. Tanju GÜRKAN **

Giriş :

Okulöncesi eğitim konusunda Amerika Birleşik Devletlerinde özellikle 1965 yılından sonra çeşitli programların uygulandığı görülmektedir. Bu programların çoğu çeşitli yönlerden yoksun olan ailelerin çocuklarına yöneliktir. Hemen her programda amaç, bu çocuklara eksiklerini gidererek daha sonraki eğitim aşamalarında diğer çocuklarla eşit başarı gösterebilme şansı vermektir. Aşağıdaki makale bu tür çalışmalarla ilgili bilgiler vermektedir. Makalede düzenlenen okulöncesi eğitim programlarında görülen önemli öğeler, çocuklar ve aileler için önerilen avantajlar ve program düzenleyicilerle uygulayıcılar açısından ortaya çıkabilecek eleştiri ve güçlükler ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Bu yazı, Türkiye'de okulöncesi eğitim konusunda çalışan araştırmacılar, bu alanda görev yapan öğretmen ve idarecilerle küçük çocuğu olan ana babalara ışık tutacağı umularak dilimize uyarlanmıştır.

Tanım :

Okulöncesi eğitim doğumdan ilkökul birinci sınıfa başlama yaşına kadar olan çocuklara öğrenme deneyimleri düzenlemektedir. Bu terim sık sık üç ile altı yaşındaki çocuklar için kullanılmaktadır. Okulöncesi eğitim J. J. Rousseau, J. Pestalozzi ve F. Froebel'in temel görüşleri üzerine kurulmuş ve teorik kavramları Amerika Birleşik Devletlerinde G. Stanley Hall, W. James ve A. Gesell tara-

(*) Haden Von, King, *Innovations in Education*, Ohio, Charles A. Jones Public Comp., 1971, P. 121 - 125.

(**) Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü, Program Geliştirme Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

findan geliştirilmiştir. J. Piaget'nin çok yakın zamanda zihinsel gelişim üzerinde yaptığı çalışmalar, küçük çocukların eğitimine olan ilgiyi daha da arttırmıştır.

Dikkatler ekonomik ve sosyal yönden yoksun çocukların bozuklukları üzerinde yoğunlaştığında, psikoloji alanında çalışan araştırmacılar, sosyal yönden yoksun çevrelerdeki okulöncesi çocuklarını ihmal etmenin ücretinin, kalıcı geriliklerle ödenmesi tehlikesine karşı uyarılarda bulunmaya başlamışlardır. Zenci ailelerin yaşadığı çevrelerdeki çocukların öğrenme deneyimleri zenginleştirildiğinde, zekâ puanlarında önemli artışlar tesbit edilmiştir. Head Start programının Ekonomik Olanaklar Dairesinin girişimi, araştırma ve program geliştirmede 1965 yılında akıl almaz bir artışı teşvik etmiştir.

Çocukların gelişimlerini olumlu yönde etkilemek üzere düzenlenen okulöncesi programlarının pek çoğunda, akademik başarı için hazırlık yapmaya çok fazla önem verildiği görülmüştür.

Geleneksel anaokullarıyla yuvaların serbest, oyun kaynaklı programlarına zıt olarak yeni yaklaşım çocuklarda tesbit edilen eksiklikleri ortadan kaldırmak için oldukça katı yapılandırılmış bir plana önem vermektedir. Bu yeni yaklaşım, çocuğun hangi öğrenme alanında eksikleri olduğunu bulmaya ve tesbit edilen bu eksiklikleri gidermeye çalışmaktadır. Bu tür bir yaklaşımın sonucu olarak yeni programlar, genellikle «geliştirme programı»ndan ziyade, «eksik giderme programı» olarak görülmektedir.

Okulöncesi çocukları için açılan sınıflar Federal Hükümetten, kadın kulüplerine kadar çok çeşitli kurumlar tarafından desteklenmektedir. Bazı programlar parasal yönden iyi olanaklar bulurken, pek çoğu gönüllülük anlayışı ile sürdürülmektedir. Sınıf öğretimi, özel öğretmenler tarafından sürdürülen öğretim ve ana babalar için yapılan danışmanlık, çok geniş alandaki konuları kapsamakta ve sağlık hizmetleri, okuma ve sayı hazırlığı için öğretim gibi fonksiyonları da içermektedir. Programların çoğu, yoksul ve azınlık gruplarındaki çocukların çevrelerini düzenleyerek bu yolla, bu çocukların ilkokulda akademik başarı yönünden diğer çevrelerden gelen çocuklarla daha etkin olarak yarışabilmelerini sağlamaya yöneliktir. Geniş ve çeşitli deneyimler, çevrenin algılanmasını iyileştirmeyi, benlik kavramını arttırmayı ve yeni bilgi ve beceriler geliştir-

meyi sağlamaktadır. Bütün bu olanakların daha sonraki yıllarda zihinsel, sosyal, duygusal ve fiziksel büyüme üzerinde önemli etkiler yapması beklenmektedir.

**Düzenlenen Okulöncesi Programlarındaki Önemli Öğeler :
Hangileri temeldir?**

1. Okulöncesi eğitim tüm okul programının bütünleyici bir parçası olmalıdır.
2. Programın amacı programa doğrudan katılan herkes ve diğer halk tarafından anlaşılmalıdır.
3. Çok küçük çocuklar için iyi ve çekici bedensel etkinlikler özellikle çok önemlidir.
4. İşinin ehli, iyi yetişmiş, öğretmenler en uygun sonuçların elde edilmesinde temeldir.
5. Programın uygulanacağı sınıflar küçük olmalıdır.
6. Çocuklarla, özellikle yoksun çevrelerdeki çocuklarla ilgili araştırma bulguları, konuları ve yöntemleri oluşturmada temel alınmalıdır.
7. Çocuklar ve ana-babalar okulöncesi deneyimi için önceden hazırlanmalıdır. Ana-babaların işbirliği ve katılımı önemlidir.
8. Program yoksun çevrelerdeki çocuklar üzerine yoğunlaştığında, yöntemler ve materyal bu çocuklara uygun olmalıdır.
9. Ana-babalarla sık sık konferanslar ve toplantılar düzenlenmelidir.
10. Okul ve ev deneyimleri arasındaki ilişki açıkça belirlenmelidir.
11. Okul ve ev değişik deneyimler kullanılmalıdır.
12. Düzenlenen program çocuklara keşfetme, kullanma, araştırma ve birbirini etkileme için çok çeşitli olanaklar sunabilmelidir.
13. Çocuğun kendine güvenini ve araştırıcılığını arttıracak hür bir duygusal ortam kurulmalıdır.
14. Bağımsız olma ve sorumluluk duygusu arasında dikkatli bir denge kurulmalıdır.

15. Program geliştirme ve sonuçları değerlendirme alanlarında daha fazla araştırmaya gereksinim vardır.

Öneriler Avantajlar :

Siz hangisi ile aynı fikirdesiniz?

1. Erken edinilen deneyimler, olumlu benlik kavramı, sağlıklı davranışlar ve diğer insanlarla iyi ilişkiler geliştirmekte hayati önem taşımaktadır.
2. Erken çocuklukta çocuğun içinde bulunduğu çevrenin iyileştirilmesi, zekâ düzeyini önemli ölçüde arttıracaktır.
3. Okulöncesi eğitim, kişiliği şekillendiren bu yıllar sırasında çocuklara yardımcı olarak, onların genel okur yazarıklarını iyileştirir ve onları başarılı okul deneyimlerine hazırlar.
4. Bu ilk yıllar sırasında gelişimin fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal olmak üzere hemen her alanında çok önemli gelişmeler olacaktır.
5. Kültürel ve zihinsel sapmalar ortadan kaldırılabilir ve böylece kalıcı gerilikler önlenebilecektir.
6. Pek çok hastalıklar, fiziksel özürler, sinirsel bozukluklar ve beslenme eksiklikleri erken teşhis edilebilecektir.
7. Ortak deneyimlerle ilgili bir birikim sağlayarak okulöncesi eğitim, sosyal yönden yoksun çocuklarla yoksun olmayanlar arasındaki eksikliği kapatmaya yardımcı olacaktır.
8. Yoksul aile çevresinin bir sonucu olarak ortaya çıkan davranış bozuklukları düzeltilecek ya da azaltılacaktır.
9. Okulöncesi eğitim engellenmeye karşı hoşgörü geliştirecek bir ortam sağlayacaktır.
10. Okulöncesi eğitim, dil ve iletişim becerilerini geliştirmede, daha sonra da okumaya ve sayı kavramına hazır oluşta büyük ölçüde yardımcı olacaktır.
11. Okulöncesi eğitimin temelinde, çocuğa akademik baskılar olmadan okula gitme alışkanlığı kazandırmaya başlayarak daha sonraki okul yıllarından zevk aldırma yatmaktadır.

12. Çocuğun deneyimleri kabiliyetlerini arttıracak ve etkinliklerini içelleştirecek şekilde yönlendirilmelidir.
13. Okulöncesi deneyimleri, dikkatliliği, dinleme ve emirleri izleme becerisini arttıracaktır.
14. Çocuklar kendilerini ve kullandıkları materyalleri korumayı öğreneceklerdir.
15. Okulöncesi eğitim ön yargıları ortadan kaldıracak ve davranışları kabullenmeyi teşvik edecektir.
16. Okulöncesi eğitim programları çocuklara, diğer çocuklarla ve anlayışı, yardımsever öğretmenlerle birlikte yaşayacakları mutlu bir yer sağlayacaktır.

Ortaya çıkabilecek eleştiriler ve güçlükler :

Aynı fikirde misiniz?

1. Öğretmenler pek çok hâyal kırıklıkları ve engellenmelerle karşılaşacaklardır.
2. Küçük çocukların anneleriyle çalışmak onların çocuklarıyla olan yakın bağlarından, öğretmenle rekabet etmelerinden, suçluluk duygularından ve diğer etkenlerden dolayı çok güç olabilir.
3. Çocuklar bu okulöncesi eğitim programları sonunda ana babalarının hoşlanmayacağı bazı nitelik ve alışkanlıklar geliştireceklerdir.
4. Anne çocuğunun kendisinden koptuğu ya da kendisinin reddedildiği hissine kapılabilir.
5. Çok küçük çocuklar ev ortamının sıcaklığına ve annenin içten sevgisine gereksinim duyarlar.
6. Okulöncesi programlarının çoğu evde çocuk bakma şeklindedir ve bunlar okulun işlevini bozmaktadır.
7. Bebeklerin bakımını okulun yüklenmesi ana-babaları çocuklarına karşı olduklarından çok daha fazla ihmalcı yapacaktır.
8. İnsanların beşikten mezara kadar bakımını üstlenmek fikri komünist rejimlere özgü bir kavramdır.

9. Çocukları çalışmak için olgunlaşmadan bir kaç yıl önce okula almak gerçek öğrenme durumlarında şımarmalarına neden olur.
10. Nitelikli öğretmenler ve denenmiş okulöncesi programları bulunmamaktadır.
11. Head Start programlarında çalışan öğretmenlerin çoğu Çocuk Psikolojisi'ndeki temel ilkeleri anlamamaktadırlar.
12. Varolan programların çoğu çok, çok niteliksizdir.
13. Bizler çok küçük ve sosyal yönden yoksun olan çocuklara nasıl yardım edeceğimizi gerçekten bilmemekteyiz.
14. Okulöncesi eğitim programlarından geçmiş çocukların ilkokullarda ilk yılda gösterdikleri iyi uyum kısa sürede sönmektedir.
15. Okulöncesi eğitim kurumlarındaki kontrollü deneyimler çocukları aileleri ve evleri ile olan ilişkilerinde mutsuz kılacaktır.

Özet Değerlendirme :

Carl Schurz'un 1855 yılında ilk okulöncesi sınıfını Watertown, Wisconsin'da kendi evinde açmasının üzerinden yüzyıl geçmiş olmasına rağmen, hâlâ daha Amerika'daki çocukların yarısı anaokulundan yoksundur. Yapılan çalışmalardan ileri yıllarda bu oranın azalacağı görülmektedir. Kırsal topluluklarda yaşayan güdülenmemiş gençliğin önemli problemleri, Federal Hükümetin kesin harekete geçmesine neden olmuştur. Son on yıl içindeki okulöncesi eğitim programlarının planlanması, denenmesi ve genişletilmesi oldukça heyecanlı bir seyir izlemiştir.

Bugün pek çok eğitimci, okulöncesi yılların, bireyin yaşamında kendisine ve diğer insanlara karşı olan tavırlarının şekillenmesinde, merak, yaratıcılık ve başarıma isteği gibi özelliklerinin tohumlarının ekilmesinde son derece hayati önem taşıyan yıllar olduğunu kabul etmişlerdir. Bu önem anlaşılmış olmasına rağmen yine de eğitim planlayıcılarının dikkatlerinin çoğunu ön lisans okulları, teknik kurumlar, üniversiteler ve mezuniyet sonrası yüksek okulları toplamaya devam etmişlerdir. Varolan parasal kaynakların tümü daima ilkokul, ortaokul ve yüksek okul düzeylerinde öğrenci sayısının arttırılması için harcanmıştır.

Eğitimin okulöncesi yıllara doğru çekilmesi konusunda ilk büyük hamle Ekonomik Olanaklar Dairesiyle Birleşik Devletler Eğitim Dairesi'nden gelmiştir. Sınıf deneyimi olmayan çocuklar için düzenlenen formal sınıf deneyimleriyle, ev ziyaretleri ve ana babalara çocuklarının ilgi ve becerilerini arttırmada yardımcı olmak üzere düzenlenen programlar birlikte sürdürülmüştür. Örneğin, «Sesame Street» (Susam Caddesi) adlı televizyon çocuk programı, sayı ve harflerle ilgili beceri geliştirmek üzere düzenlenmiştir ve üç-beş yaşlarındaki yaklaşık altı milyon çocuk tarafından izlenmiştir.

Sıcak ilgi, serbest oyun ve kendiliğinden ortaya çıkan etkinliklere yer veren geleneksel okulöncesi eğitim yaklaşımına inananlar ile, özel eksikliklerle başedebilecek şekilde düzenlenmiş yapılandırılmış okulöncesi eğitim programlarını savunanlar arasında bir görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Geleneksel okulöncesi eğitim yaklaşımı sosyal uyuma ağırlık verirken, diğer yaklaşım akademik eğitilebilirliğe önem vermiştir. Oysa bu iki yaklaşımın ortak bir temel oluşturması gerekmektedir. Çünkü bilişsel öğrenme ile başedebilmek için zihinsel kapasiteyi arttırmaya uğraşırken, diğer insanlarla iyi geçinme becerisi, duygusal denge ve sağlıklı fiziksel gelişim gözden kaçırılmamalıdır.

Okulöncesi Eğitim Programları Hareketinin Öncülerinden

Bazıları :

Carl Bereiter	J. Mc. Vicker Hunt	Milton J. E. Senn
Benjamin Bloom	James Hymes, Jr.	Evelyn Weber
Martin Deutsch	Lilian G. Katz	David Weikart
Siegfried Engelmann	Katherine Read	Emmy Widmer

Yeni Okulöncesi Eğitim Programlarının Kullanıldığı Yerlerden Bir Kaçı :

George P. College	Newark, N. J.	Univ. of. N. C.
Jackson, Miss.	Shawnee, Okla.	Waterloo, Iowa
Lincoln, Nebr.	Univ. of Chicago	Yale Univ.
Los Angeles, Calif.	Univ. of Ill.	Ypsilanti, Mich.